

Den värfirande

Fritänkaren

Nr. 157 Senvåren 2007

Femtonde årgångens nummer 6

Innehåll :

Fenomenal Valborg	2
Guns Valborgshälsning och Ullas välkomsttal	3
Regnbågsrörelsen	6
Korståget mot dålig musik	8
Cole Porter (1891-1964)	8
Sedda filmer	9
Vissa tvivel rörande Shaksperes författarskap (del 89 i debatten)	10
Marlowe och Shakspere	12
Ahasverus, del 68, <i>om konsten</i>	13
Kalender, juni 2007	14
Idealresan, del 2: <i>Makedoniska utsvävningar</i>	14
Succéresan, del 11 : <i>Monza</i>	16
Rehabiliteringsresan, del 6: <i>Almora</i>	18
Jubileumsresan, del 15: <i>Resans tredje varmdusch i Vashisht</i>	20
Lycklig resa med komplikationer, del 17: <i>Inför slutet</i>	21
Konferensresan, del 8 : <i>Sammanbrott i Temisgam</i>	23

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 13.5.2007

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 179

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adresser: <http://hem.fyristorg.com/aurelio>

www.fritenkaren.se

e-post-adress : lanciai@hem.utfors.se

WSN 1652-0122

Fenomenal Valborg

Inte bara vädret, men allting var perfekt. Det är svårt att rekapitulera i efterhand allt vad som hände, men i princip föll alla bitarna på plats. Vi var sjutton som infann sig, och de enda som uteblev hade laga förfall: befintlighet på andra sidan jordklotet, skilsmäsoomständigheter eller andra tekniska problem. Just de tekniska problemen var för övrigt denna Valborgs enda problematik.

Den infann sig pinsamt påtagligt när Lasse skulle hålla vårtalet varvid det visade sig, att datorn inte skrivit ut sista sidan. Den fick därför vänta tills vidare. Det blev ett strul på obestämd tid, som det vanligen blir med datorer, och allt man fick kompensera detta med var det vanliga uppbudandet av det oändliga tålamodet, som ju dock i regel aldrig räcker till ens för strulande datorer, läs skrivare, buggar, virusprogram, spaminvasioner, tekniska sammanbrott, hackersinbrott, flagande brandväggar, skärmskoj och annatskoj som inte alls är skojigt när det gäller datorer.

Ett annat tekniskt problem var den rent geografiska svårigheten för Gun att infinna sig till Valborg trots formell inbjudan. Hon bodde ju i ett annat land, och då Valborg inte längre firades i Lund hade Danmark plötsligt blivit mera avlägset – sista gången man kände av Danmark i Göteborg var ju genom Älvsborgs lösen. I stället skickade hon ett tal, som återges nedan, som blev något av en Clou för hela Valborg detta år, då detta legendariska tal från en röst ur det förgångna väckte de mest inspirerande minnen till liv.

Sven reste sig och tog lågande av entusiasm till orda och framkastade förslaget, att man borde försöka sammankalla och samla alla tidigare valborgsgäster någonsin. Det skulle ju vara en lätt sak, då det bara var 50 år att kamma igenom och många försvunnit på vägen inte bara in i döden. Förslaget väckte odelat positivt gehör, och man började genast ta i tu med problematiken – hur många skulle det kunna bli, var skulle man kunna samla så många, vilken tidpunkt skulle man inrikta sig på, om hur många år till, och så vidare. Entusiasmen spred sig som en löpeld, som om de femtio årens erfarenheter genom Guns tal plötsligt samlade som på ett silverfat omedelbart satte i gång en drastisk förnyingsprocess hos samtliga.

Även Ulla var i bättre form än någonsin, vilket med övertydlighet framgick ur hennes välkomsttal, som även det återges här nedan för sin eviga aktualitets skull. Inga motorkrängel mera, inga besvär med bilen och ingen krycka, utan i stället skärphet och alerthet och det gamla ledarskap revitaliserat som alltid utgjort ryggraden i hela detta sällskaps numera legendariska Valborgs-perpetuum mobile.

Dock blev det inget tal till kvinnan i år och ännu mindre till mannen. I stället föredrog Icke ett tal till människan, som om könsskillnaderna kunde utplånas även filosofiskt. Detta föranledde en del diskussioner efteråt, när Valborgsstrukturen närmare diskuterades under Valborgslunchen dagen efter – skulle man fortsätta hålla sig till neutrala "människotal" och skrota det här med mannen och kvinnan, eller skulle man behålla könen? En påfallande majoritet bland kvinnorna tyckte det senare.

Även det musikaliska nådde nya oanade höjder, om det dock stördes av en besynnerlig kontrovers, som uppstod genom att en sångare dristade sig till att avsluta "Vila vid denna källa" med en sjuva i slutackordet, vilket väckte skandal. Till saken hörde, att de båda tenorerna satt på fel sida om bordet, alltså på samma sida som dirigenten, vilket försvårade den oundgängliga (för musikens över huvud tagna möjlighet att klara sig) ögonkontakten med dirigenten, samtidigt som de båda tenorerna, som genom någons oansvariga nyck placerats bredvid varandra, under hela banketten dittills ständigt fyllt på inte bara varandras snapsglas utan även vinglas och dessertvinglas. Den tenoren som slog sjuan vid bordet var följaktligen inte vid sina sinnens fulla bruk, vilket var den enda försonande omständigheten. Valborgsplaneringen ombedes iakttaga dessa nyttiga erfarenheter till ett annat år.

Kristallen den fina återställde dock ordningen till fullo, den första och tyvärr enda serenaden, men även nachspielets rikhaltiga produktion av Gluntar samt den sensationella nyheten med åtskilliga härthärds smältor av den avancerade Cole Porter med sina smäktande harmonier fick festen att aldrig vilja ta slut. Vi satt faktiskt uppe till fyra på morgonen och pratade.

Även dagen efter bjöd på sensationer, då vi till lunchen inte blev mindre än 18 personer, alltså en mera än under själva kvällen, vilket aldrig hänt förut. Det var Ullas dotter Malin med familj som av en händelse råkade komma förbi och delta i firandet med den äran. Johan brukade göra det förr i världen och kunde till och med delta under kvällen, varför frågan ställdes varför han inte gjorde det längre. Här är ännu en gren att gripa tag om i återvärvningen av gamla Valborgare – försvunna släktingar.

Även musikfrågan diskuterades under lunchen, inte bara med anledning av gårdagens jazzsjuva till Bellman. All musikalisk blyghet undanbads medan den gängse meningen tycktes vara den, att det var en självklarhet, att man aldrig kunde ha för mycket musik. Att det ibland pratades under musiken, vilket kunde störa den och de musicerande, var en helt annan och underordnad fråga som inte borde störa musikerna.

Klockan fyra på eftermiddagen skildes vi åt efter en Valborg som fyllt alla med häpnad från början till slut. Alla stjärnor hade glänst, från Bertils pålitligt praktfulla konferenciarskap till Gunnars tappert tålmodiga musikaliska ledning, från Anitas och Ullas fantastiska förberedelser till Jannes frenetiska dammsugeri, och inte minst alla sångarnas bejublade framträdanden och formidabla träning, med start redan i höstas genom en specialrepetition hemma hos Gunnar, vilken nu under Valborg verkligen visade sig ha haft något av en önskvärd verkan. Det är bara att fortsätta arbeta vidare.

Guns Valborgshälsning

Sångroster har följt mig hela mitt liv, jag minns min fars sång vid rodret på segelbåten i min tidigaste barndom, hans och hans vänners röster i stämmor om somrarna under skärgårdsstugans gamla sparrar, Aurelios stämma till gitarr, och som andre tenor vid otaliga sångarfester med Muntra Musikanter i Helsingfors och andra körer, tills vi i Göteborg på en sångarfest befann oss mitt emot Ulla och Pelle och raden av Valborgsfröjder tog vid.

Jag har tänkt på hur rösten, människans och fåglars sångröst var de enda instrumenten i tidernas begynnelse tills herdar och fauner kom på idén med vasspipor och flöjter och musiken kom igång.

Ordet Musik, i grekiskan med ett betonat *e* på slutet, omfattade i det gamla Grekland de andliga aktiviteterna, liksom *gymnastike* omfattade de fysiska. Musiken – de sköna konsterna och den tidens vetande, beskyddades av nio sånggudinnor, muserna. Och en mycket musisk grek, Platon, skrev att musikens syfte var att leda ungdomen till själslig harmoni och skönhet. Det syftet genomsyrade all konst på den tiden.

Så kom medeltiden och antiken föll i glömska, tills nästan tusen år senare några skönandar i Florens fick idén att återuppväcka antiken och Renässansen, återfödelsen exploderade med ny oemotståndlig iver att veta och att skapa skönhet och harmoni.

Jag skulle gärna prata länge om hur idéerna kom att blekna och muser och gudar att glömmas.

Hur själen, den skapande anden till sist bortförklarades och Klokheten upphöjde hjärnan i dess ställe som styrande. Det osynliga blev osannolikt.

Hur Hitlers osköna röstbehandling drog ett kulturellt mörker över landen värre än medeltidens.

In på scenen från vänster klev då Fulheten och fördrev skönhet och harmoni från konsten, ja t.o.m. tonerna har den försökt fördriva, men musiken som tonkonst har ändå överlevt.

Nu förklarar en modern trendskapare, Andy Warhol, att "konst är business och business är konst", och andra menar att konstens uppgift är att debattera och provocera.

Men Musiken som tonkonst – Leonardo da Vinci beskrev den som "gestaltning av det osynliga" – den har överlevt. Den har överlevt tack vare de oräkneliga stora mästare som skapade odödlig musik ända fram till tidigt nittonhundratals. De har skrivit ner sina noter så att deras verk alltjämt kan framföras och elektroniskt bevaras. Och än finns en och annan "övervintrande" bildkonstnär som vågar eftersträva skönhet.

Och kvar är rösterna, sången. En ny renässans kan alltid börja på nytt, med startpunkt i den klassiska musiken, där själen alltjämt talar sitt tydliga språk. Med att hålla sångerna och visorna vid liv bidrar ni till detta, ni som i kväll samlas kring sången. När ni sjunger om våren, vårvindar friska, den ljusnande framtid och allt som blir återfött, då knyter ni an till den urgamla tradition som skulle "fostra ungdomen till själslig harmoni och skönhet."

Hur världen än ser ut idag så sjunger ni inte förgäves. Än leva de gamla gudar – de bara bidar sin tid.

Som finlandssvensk kan jag inte låta bli att till sist citera en lite vild finländsk skald, Ralf Parland, av sin hustru kallad "den bevingade".

Han kom med denna maning:

"Varen lysande – varen alltid lysande
Varen häpna och lysande
Varen alltid häpna inför varandra
Varen alltid förvånade inför varandra
Varen osannolika i en alltför sannolik värld

Varen osannolika och lysande " Och sjung !!

Skål och tack. Här kommer stora kramen till er allesamman från Gun.

Ullas välkomsttal

GUD skapade kvinnan och han hade kommit till sin sjätte dag av overtidsarbete.

En ängel dök upp och sa: "Varför använder du så mycket tid till just denna?"

Och Herren svarade: "Har du sett alla specialeffekter jag gett henne?"

Hennes skönhet är bländande, hennes intellekt är enastående, hon har mer än 200 böjliga leder. Hon ska ha en kropp som ska kunna föda och sköta många barn samtidigt. Ha en kyss som kan läka allt från ett uppskrapat knä till ett sårat hjärta. Hon botar sig själv när hon är sjuk och kan arbeta 18 timmar om dygnet".

Ängeln blev förvånad över alla dessa egenskaper.

Ängeln närmade sig och tog på kvinnan.

"Men du har gjort henne så mjuk, Herre?"

"Hon är mjuk", sade Gud, "men jag har också gjort henne stark. Du skulle inte tro vad hon kan utstå och klara av".

"Kan hon tänka?" frågade Ängeln.

Gud svarade: "Hon kan inte bara tänka utan hon kan även resonera och kompromissa".

Ängeln fick syn på något, sträckte fram handen och rörde vid kvinnans kind....
"Herre, det ser ut som om denna modell har ett läckage".

"Jag sa att jag skapat många olika funktioner hos henne. Det är inget läckage – det är en tår", sade Herren.

"Vad är den till för?" frågade Ängeln.

Och Gud svarade: "Tårarna är hennes sätt att uttrycka sig på, hennes sorg, hennes kärlek, hennes vänskap, hennes ömhet, hennes lidelse".

Detta gjorde stort intryck på Ängeln, som sade: "Du är ett geni, Herre. Du har tänkt på allt. Kvinnan är verkligen vidunderlig".

"Och det är bara standardmodellen det du ser", sade Gud. "Jag håller på med några speciella exemplar som jag kommer att bli mycket stolt över. De ska bli särskilt vackra och begåvade, ha talets gåva och kallas sångmör".

"Men det är för mycket arbete på en dag", sa Ängeln. "Vänta tills i morgon och gör dem färdiga då."

"Det vill jag inte", svarade Gud. "Jag är så nära att slutföra dessa skapelser som är mitt hjärtas favoriter. De måste bli färdiga, det är ju Valborg!"

"Valborg?? Vad menar du, Herre?" sade Ängeln

"Jo", sade Gud, "du förstår, ja, det är egentligen en lång historia. Orsaken till att jag började tillverka dessa sällsynt vackra och behagfulla kvinnor var att jag höll på med skapandet av några speciella män".

"Skapar du män också!", sa Ängeln, och såg förvånad ut. "Vad ska du ha dem till, Herre?" fortsatte ängeln.

"Tja", sa Gud, "det var min första idé. En avbild av mej själv. Jag ville se om man kunde använda dem till något. Jag gjorde några enkla modeller."

"Hur gick det sedan, då?" undrade Ängeln.

"Jo, sedan fick jag ytterligare en idé", sade Gud. "Jag koncentrerade mej på att bygga in särskilda röstresurser i några av dem – de övriga egenskaperna var jag inte så noga med. Jo, vackra, begåvade, romantiska, spännande, intellektuella och tilltalande skulle de ju vara förstås. Men jag ville göra ett experiment. Om jag stoppade in olika röster och toner i dem – kunde de då tillsammans frambringa njutbara toner? Jag varierade de här exemplaren en aning i stämmorna så att de, naturligtvis under

ytterst sakkunnig ledning, skulle kunna frambringa olika men tillsammans harmoniskt vackra ljud.”

Ängeln hade aldrig hört talas om något liknande. ”Lyckades du, Herre?”

”Ja, min skapare,” sade Herren, ”jag lyckades över förväntan! Experimentet blev en fullträff. Dessa sångare kan frambringa himmelska toner och harmonier.”

”Men Herre”, sade ängeln, ”hur bar du dej åt?”

”Jo,” sade Gud, ”många gånger var jag på väg att ge upp. Men slutligen kom jag på att jag skulle montera bort ett revben hos var och en för att öka resonansen. Och som du vet är jag nogga med restavfallet. Jag fick då ytterligare en av mina gudomliga snilleblixtar. Jag skapade en speciell kvinna av varje revben. Den mest fantastiska innovation jag någonsin åstadkommit!”

Ängeln såg fundersam ut. ”Å Herre, du är i sanning genial”, sade ängeln, ”men jag måste fråga, hur kommer Valborg in i bilden?”

”Det är ju själva kvintessensen, förstår du”, sade Gud. ”På Valborg, i kväll, har jag sammanfört dessa speciella exemplar till kvinnor, dessa sångmör, med de vackra och begåvade manliga exemplaren med sina himmelska röster. Och jag ska lyssna på hur de lovordar mig och mina andra skapelser –

Ängeln tog fram sin gula sångbok, bläddrade och sa: ”Herre, jag tror jag fattar. Dom kommer naturligtvis att sjunga”:

”Kristallen den fina, som solen månd skina...”

”Nu stige jublets ton upp till Guds himmels tron...” sid 74, sa ängeln!

”O, hur härligt majsol ler! I de blåa höjder, sjungas vårens fröjder....”

”Himlen ler i vårens ljusa kvällar, solen kysser liv i skog och sjö...”

och sen denna

”Herre min Gud vad den månen lyser...” ,

Herren Gud nickade förnöjd och sade:

”Nu är allt fullbordat. Jag ska sätta mej på min tron i himmelen, blicka nedåt, betrakta och avnjuta mina skapelser och vad de kan åstadkomma tillsammans i kväll. Och jag skall skåla med dem i ett himmelskt vin!”

Valborg 2007/ Ulla

Regnbågsrörelsen

Den väckte världens hänförelse när den överallt i världen manifesterade sig genom demonstrationer mot president Bush och hans misslyckade Irakkrig våren 2003, varvid det överallt på balkonger och väggar och tak i världen uppenbarade sig den karakteristiska regnbågsflaggan, vanligen med ”Fred” (eller ”Peace” eller ”Pace” eller samma sak på något annat språk) i vita bokstäver i mitten. Denna universella rörelse verkade komma av sig i samband med Irakkrigetets ”framgångsrika avslutande” men har i själva verket aldrig upphört.

Naturligtvis får man associationer till *Greenpeace* och deras flaggskepp *Rainbow Warrior*, som sänktes av franska agenter när fartyget med all rätt demonstrerade mot

de franska atombombsproven i Stilla Havet för 20 år sedan. Även *Greenpeace* har ju alltid kört med regnbågen som sin symbol. Men rötterna till den nya regnbågsfredsrörelsen går mycket djupare än så.

Även *Greenpeace* bottnade i en tidigare rörelse, nämligen den stora fredsrörelse under 60-talet som riktade sig mot Vietnamkriget och tog fart ordentligt efter mordet på president Kennedy och krigets monstruösa upptrappning, fastän den skjutne presidenten velat avstyra kriget och kanske just därför blivit mördad. Redan president Eisenhower varnade 1959 för att kontrollen över världen kunde övertas av en kombinerad vapenlobby och krigsindustri i händerna på generaler. Detta hot har aldrig varit mera överhängande än nu under president Bushs katastrofala politik, som helt hotar att beröva Amerika all utrikespolitisk trovärdighet för en oöverskådlig framtid.

Fredsrörelsen under 60-talet gjorde sig kanske mest bemärkt genom att ta sig konstnärliga uttryck genom musik och konst, mode och färger, "flower power" och en påfallande dragning åt mysticism. Beatlen George Harrison blev en av ledarna, den enda av Beatlarna som studerade klassisk musik och verkligen gick in för något seriöst i den så kallade hippie-revolutionen. En annan blev Shirley McLaine, som med åren utnämnde sig själv till översteprästinna för *the New Age*. Allt detta fortsätter i den nya regnbågsrörelsen. Den har religiösa drag, den organiserar ofta massmeditationer och rekommenderar bön som ett effektivt medel; liksom hippierörelsen organiserade väldiga musikevenemang med publiktillströmningar på upp till en halv miljon ungdomar samordnar även regnbågsrörelsen främst genom det nya effektiva instrumentet Internet ibland världsomfattande meditationsdemonstrationer för något speciellt fredsändamål, typ situationen i Tibet, förtrycket i länder som Nordkorea, Zimbabwe, Burma, Vitryssland och Kina, mot diktatorer som Mugabe, Kim Jong Il, Lukasjenko, Burmajuntan, CCP i Kina, Putin och Bushregimen, – vilka nästan har karaktären av universella gudstjänster.

Den bästa informationen som vi lyckats komma i kontakt med om detta representeras av franskanadensaren *Jean Hudon* i Quebec, som agerar som ett slags världscoordinator för allt som händer inom regnbågsrörelsen och vad den riktar in sig på. Det räcker med att slå upp namnet på *google*, så kan man få se honom själv: en liten, mager, intellektuell typ med glasögon. I hans varannan veckas rapport kan man få läsa om allt sådant som aldrig några dagstidningar tar upp, om underjordiska verksamheter, sanningar som aldrig kommer fram, hemliga avslöjanden och framför allt debatter och kritik. Materialet är omfattande men helgjutet intressant.

I det senaste nyhetsbrevet ingick följande notis:

"Redan i februari 2004 informerade Pentagon president Bush om att klimatförändringen under de närmaste 20 åren kunde resultera i en global katastrof med miljoner offer i krig och naturkatastrofer. I rapporten, som tystades ner av amerikanska försvarsmakten, ingick varningar för att viktiga europeiska städer kunde dränkas av havet medan England kunde råka ut för ett sibiriskt klimat omkring 2020. Kärnvapenkonflikter, extrema torkperioder, hungersnöd och allmänna upplopp var att vänta över hela världen. Plötsliga klimatförändringar kunde bringa planeten närmast till anarki medan små nationer kunde skaffa sig kärnvapen för att därmed försvara trytande vatten-, mat- och energitillgångar. Hotet mot världens stabilitet skulle bli mycket allvarligare än terrorismen. Rapporten skulle ha varit direkt förödmjukande för Bush-administrationen, som från början gick in för att förneka att växthuseffekten alls existerade."

Samtidigt meddelas, att riksrättsåtal förbereds mot presidenten under ledning av den demokratiska senatoren *Dennis Kucinich*, som från början tog avstånd från Irakkriget och alltigenom varit dess mest radikala motståndare.

Korståget mot dålig musik

Dålig? Det handlar om omusik, och därmed menas inte uteslutande förhärlijandet av kitsch som vid Eurovisionsfestivalen med mest bara pajasar som gör sig till med krampaktig uppbackning av enbart de ytligaste tänkbara effekter typ elektriska fyrverkerier, som dock vid jämförelse med den verkliga omusiken framstår som åtminstone i någon mån musikalisk. Nej, vad vi åsyftar med omusik är den atonala musiken, som inte är musik alls, med anledning av nyutgåvan och redigeringen av Gunnar Coldings avslöjande av den atonala musikens fullständiga bluffmakeri. Förespråkarna för atonal musik kan jämföras med pusselmakare som får den briljanta idén att tillverka pussel *utan bilder* såsom en märkvärdig innovation, som dessutom kräver ett extra mått av intelligens och skicklighet, då man alltså bara kan lägga pussel genom att hitta rätt pusselbitar *utan någon vägledning alls genom någon antydning av något bildmönster!* Naturligtvis är det avancerat och märkvärdigt, men det tar ju bort hela meningen med att lägga pussel, då alla bitar ser likadana ut, precis som tolvtonsförespråkarna hävdar *att alla intervall spelar samma roll!* Coldings tolvtonsmusikavslöjande, där varje ord dess värre är sant, är nu tillgängligt i pdf på nätet:

<http://www.fritenkaren.se/DISHARMONIKERNA.pdf>

och även i engelsk översättning:

<http://www.fritenkaren.se/Disharmonists.pdf>

Det kanske mest förargelseväckande med tolvtonsdårarnas pretentioner är, att de kräver att få *påtvinga* en anständig publik detta artificiella missljud och *ta betalt* för bedrägeriet, särskilt av staten, vilket de bara lyckas med när penningstinna amatörer är dummare än de själva och vägrar inse det. Det är djävulskt att göra anspråk på professionalism, som tolvtonsscharlatanerna gör, för att saluföra bedrägerier som de tyvärr mest gått på själva, för att till varje pris dölja och komma undan det faktum, att de själva aldrig kan bli annat än korkade amatörer...

Cole Porter (1891-1964)

Av någon anledning gav Cole Porter anledning till en högst märkvärdig för att inte säga befängd legendbildning. Ändå spred han aldrig några myter om sig själv. Det påstods att han i själva verket kom från Peru, att han hade italienskt påbrå och kanske rentav var sicilianare (som David Rose, en annan berömd amerikansk sångdiktare från den tiden,) och att han därför hade en sådan böjelse för latinska rytmer.

Det är rätt så långt, att hans musik verkligen är mycket latinsk i sitt för en amerikan så unika raffinemang. Han är exotisk på ett sätt som bara kan förleda till urspårande legendbildningar.

I själva verket var hans liv mycket enkelt och nästan banalt. Han var verkligen född i Peru, men hans Peru var ett litet småborgerligt samhälle inte långt från Chicago, där han kom från en mycket välbärgad familj, vilket borgade för att han aldrig någonsin kunde riskera ekonomiska problem. Hans mor var den musikaliska i familjen, en utsökt pianist, men för att vidareutbilda sig på allvar måste han resa till Europa. Där fann han i Paris Vincent d'Indy, en elev till César Franck och kanske den elev som mest dyrkat sin legendariske lärare. Vincent d'Indy skrev själv tre symfonier, och hans betydelse för Cole Porters utveckling kan inte överskattas. Amerikanen från mellanvästern föll omedelbart för Paris sofistikerade drömvärld

och fortsatte passionerat att förkovra sig i Europa, främst i Italien. Det var egentligen där han slog igenom, när han i Venedig genom Irving Berlins förmedling fick börja delta i komponerandet av musikaler. *"Night and Day"*, den låt som inledde hans världsrykte, skrevs 1932 enkom för Fred Astaire. Med den nådde han toppen, där han höll sig kvar så länge han levde.

Han råkade samtidigt som Gershwin framträda just i den utomordentliga svackan och tomrummet efter börskraschen 1929, när det inte kunde finnas någon bättre tröst för alla krossade drömmar än upplyftande musik. Cole Porter experimenterade med symfonisk jazz redan före Gershwin, men de kompletterade varandra på ett ypperligt sätt. Gershwin lyckades verkligen genomföra den symfoniska jazzen, medan Cole Porter koncentrerade sig på en mindre form som han utfyllde desto mera med en raffinerad harmonik och originell melodik som inte ens Gershwin kunde drömma om. Cole Porter har i sin utomordentligt personliga stil och högt uppdrivna rent melodiska originalitet jämförts med de stora romantikerna, främst Chopin och Schubert, de enda som lika fritt kunde laborera med dur- och mollväxlingar inom korta begränsade fraser med trollbindande resultat. Man kan lugnt påstå att Cole Porters melodik, när den är som bäst, aldrig senare har överträffats.

1937 drabbades han vid 46 år av en hästolycka, så att hästen föll över honom och han bröt båda sina ben. Han blev därmed invalid och aldrig mera fri från smärtor. Det gick så långt efter ett trettiotal operationer att det ena benet 1958 slutligen måste amputeras, och ungefär då började han tappa sugen. Hans hustru hade dött några år tidigare, och han kunde aldrig återfinna det suveräna grepp han ännu så sent som genom *"Kiss me Kate"* visat sig vara en sådan mästare i. Men hans melodier håller för alltid, han har ständigt upplevat renässanser, och de som lärt känna hans musikalitet kan aldrig tröttna på den, då den är lika evigt berikande som vilken annan odödlig musikmästares som helst.

Han har fått en odiskutabel plats i musikhistorien tillsammans med Jerome Kern, George Gershwin och Richard Rodgers, men samtidigt intar han en särställning genom en så mycket mera utsökt och högt utvecklad harmonisk fantasi, som är mycket mera europeisk än amerikansk. Därför har han blivit mera legendarisk än de tre andra.

Sedda filmer

Det förkrossande fallet *Frida Kahlo* har filmats ett antal gånger och gör varje gång ett mera djupgående intryck. Som briljant konstnärlig begåvning och dotter till en judisk fotograf råkade hon just i ungdomens mognad ut för en trafikolycka i en buss, som genomborrade henne och gjorde henne till invalid för livet. Hon levde icke desto mindre ut ordentligt på alla sätt hennes invaliditet tillät, vilket trots allt inte var litet. Hon blev gift med Mexicos störste då levande konstnär (20-talet) Diego Rivera, som bland annat fick uppdraget att göra en väldig fresk för Rockefeller i New York. Rivera var dock en hopplös buse och oförståndig buffel som totalt föll för det kommunistiska bedrägeriet, varför han gav Marx, Engels, Lenin och Stalin framträdande positioner i fresken. Detta reagerade Rockefeller emot, som bad konstnären tänka om och avlägsna åtminstone Lenin, då redan död och ersatt av Stalin som diktator. Rivera vägrade, blev avskedad och fick den färdiga fresken förstörd.

Han var även fullkomligt hopplös inom erotikens område och struntade med vem han låg bara han fick tillfredsställa sig. När hans hustru mänskligt nog reagerade mot detta menade han, att ett ligg inte betydde mera än ett piss på toaletten. När han slutligen bedrog henne med hennes egen syster gick det för långt,

och hon menade att han var en värre olycka i hennes liv än bussolyckan som gjort henne till invalid för livet.

I den senaste filmatiseringen spelas Frida glansfullt och oförglömligt av Salma Hayek, hennes far av Roger Rees och Trotskij (som kommer i landsflykt till Mexico och blir mördad där, vilket Rivera och Frida sätts i fängelse för, då Trotskij fått asyl i Mexico på deras ansvar,) av Geoffrey Rush, men det är särskilt musiken som tar hem priset i denna film, vilken valts med omsorg och smak och utgör just det rätta ackompanjemanget till detta glödande latinska människoödesdrama kanske utan motstycke om en invalid som vägrar kompromissa med livet bara för att livet uteslutit henne. Julie Taymor gjorde filmen, som ändå knappast kan kallas feministisk.

Mera obehaglig var den brittiska thrillern *"Trauma"* med den alltid spännande Colin Firth i huvudrollen som den mordmisstänkte som vaknar upp på ett sjukhus efter en vecka i koma och inte har en aning om vad som har hänt. Det är en ytterst obehaglig psykologisk studie i hur man av omständigheter och sin egen labilitet kan göras till en mördare fastän man i själva verket aldrig ens haft en tanke på att bli det.

Som kontrast kan man anföra den underbara solskensfilmen *"Return to me"* om en framgångsrik arkitekt som förlorar sin vackra älskade hustru i en trafikolycka och sedan finner en annan, som visar sig vara hjärtransplanterad med den avlidnas hjärta. Det är en enkel men innerlig film om det rent mänskliga och hur mirakulöst det kan fungera, med oförglömligt betagande interiörer från livet i en italiensk-irländsk restaurang med mest gamla gubbar som fördriver tiden med kortspel och minnen om gamla tider, en alldeles ovanligt hjärtevärmande film för att vara amerikansk, gjord av Bonnie Hunt med David Duchovny (!) i huvudrollen samt Minnie Driver som hans motspelerska, båda fenomenalt bra.

Lyckligtvis har man dock även sett gamla klassiker som Fred Astaires oslagbara *"Top Hat"* från 1936 med Ginger Rodgers naturligtvis och Irving Berlins förträffliga musik, som mastodontproduktionen *"Titanic"* som faktiskt höll att ses igen efter tio år, men framför allt Joseph L. Mankiewiczs svartvita filmatisering av *"Julius Caesar"* med James Mason som Brutus, John Gielgud som Cassius, Greer Garson som Calpurnia, Deborah Kerr som Portia och Marlon Brando som Antonius, odräglig men bra. Det är dock James Masons gestaltning av Brutus som mest etsar sig i minnet, och det märkliga är att han är så lik Michelangelos staty av Brutus, en ofullbordad staty som Michelangelo gjorde efter hur han föreställde sig Brutus som typ och karaktär. James Mason i denna film hade kunnat vara modellen. Fastän texten naturligtvis (som i alla Shakespearefilmer) var beskuren kunde man inte anmärka mot något i filmen, vars goda kvaliteter faktiskt extra framhövdes genom att den var gjord i svartvitt (1953).

Vissa tvivel rörande Shaksperes författarskap (Shakespearedebatten, 89-e rondan)

1. Han gjorde aldrig själv något anspråk på att ha författat något som publicerades i hans namn.

2. Hans uppväxtmiljö och hemtrakt präglades av analfabetism. Det finns ingenting som tyder på att någon i hans familj kunde skriva, allra minst hans barn.

3. Det finns ingenting i hans bakgrund eller uppfostran som tyder på någon upprinnelse till den kunskap han ådagalägger i sina pjäser och dikter, allra minst någon kontakt med den aristokrati som verkar vara själva livsnerven inte bara i hans krönikospel.

4. Publiceringen av hans verk företer en del märkligheter. Ett antal pjäser publicerades i hans namn som aldrig någon kunnat acceptera som av Shakespeare-

författaren. Dåliga upplagor av hans pjäser publicerades som han tjänade pengar på. När den första kompletta upplagan av 'Shakespeare' publicerades sju år efter hans död förekom där betydande pjäser som både aldrig publicerats tidigare och tydligen inte heller uppsatts tidigare. Särskilt märklig är publiceringen av 'Othello' publicerad första gången efter hans död först som 'quarto' och sedan i den första upplagan men i en annan version.

5. De enda bevarade dokumenten skrivna av honom själv är affärsdokument utan något spår av Shakespeares stil.

6. Ben Jonson, hans närmaste vän och kollega och huvudvittnet till Shaksperes författarskap förlöjligar sin vän och kollega i '*Every Man out of His Humour*' och utmålar honom som en fåfäng bedragare.

7. Expertkunskapen om geografiska förhållanden utomlands, exempelvis om vattenvägarna i Italien och Böhmens kust, kan bara ha inhämtats utomlands lokalt på de beskrivna platserna, som Will Shaksperes tydligen aldrig besökte. Ben Jonson, som heller aldrig besökt Böhmen, var säker på att Böhmen var utan kust, vilken slutsats vem som helst hade varit säker på som inte bekantat sig med verkliga politiska lokala förhållanden. Italienare som undersökt Shakespeare är säkra på att endast en som besökt Italien själv vid den tiden kunnat känna till de speciella geografiska detaljer som beskrivs i Shakespeare.

8. Den bakgrund av utbildning, aristokratisk mentalitet och historisk medvetenhet som utmärker Shakespeare men som man saknar i vad man vet om Will Shaksperes liv finns desto mer hos andra föreslagna kandidater till författarskapet, såsom Oxford/Derby, Bacon och Marlowe.

9. Särskilda personegenskaper tillhörande Oxford och Marlowe finner man i pjäserna och dikterna men saknar man i vad man känner till om människan Will Shaksperes. Särskilt beträffande sonetterna finns det ingenting alls hos mannen från Stratford av vad man känner till som motsvarar deras innehåll.

10. Eftersom Shaksperes var en så okontroversiell gestalt i god position socialt och inom teatern var han ett säkert varumärke för produktioner av mera kontroversiella författare som Oxford, Bacon, Derby och Marlowe, som alla hade mycket goda skäl för att förbli 'dolda poeter' (Bacons benämning).

11. Liksom likbesiktigarens rapport om Marlowes död består av en sådan härva av frågetecken att de tillsammans indikerar en skenmanöver för att rädda Marlowe från att säkert bli avrättad för ateism, homosexualitet, falskmynteri och allt möjligt (enligt den avundsamme angivaren Baines rapport till drottningens högsta styrande råd), skulle likaledes introduktionstexterna till 'Den första folion' ha kunnat vara en maskering för att dölja det obekväma faktum att Marlowe fortfarande levde och varit verksam hela tiden, och även för att dölja Bacons och Derbys engagemang i denna teaterverksamhet, då båda hade lika goda skäl som Marlowe till att förbli okända bakom kulisserna; eftersom Bacon som vanärad och bannlyst från London ännu hoppades på att få bli tagen till nåder igen, och Derby, en kusin till drottningen, hade varit katolikernas kandidat till tronen liksom sin äldre bror, som blivit mördad för detta.

12. Enligt hörsägen om dock aldrig bevisat (*obs!*) var Marlowe och båda bröderna Bacon homosexuella, vilket redan på den tiden var ett oerhört brott, medan Oxford enligt ryktet åtminstone hade bisexuella tendenser. Marlowe och Anthony Bacon arbetade tillsammans, så efter Anthonys död hade Marlowe högst troligen också förbindelser med Francis Bacon, Oxfords kusin som även hade hand om Derbys affärer, som var Oxfords svärson. Dessa inre förbindelser mellan dessa fem med troligen en homosexualitetsproblematik omkring sig torde ha bidragit till deras föredragande av att förbli säkert dolda som poeter.

Denna lista, som bara utgör en antydan, kunde kompletteras med hur många övriga indikationer som helst på att William Shaksperes från Stratford åtminstone inte

var ensam författare till Shakespeares verk, om han över huvud taget var författare till någonting alls.

En av den tidens märkligaste politiska personligheter var kung Rudolf II av Böhmen, född 1552, konung av Ungern 1572, av Böhmen 1575 och tysk-romersk kejsare från 1576 till sin död som ungarkejsare 1612, under vilken regering hans böhmiska imperium åtminstone tidvis även hade en kuststräcka vid Medelhavet öster om Venedig. Hans hov var ett av den tidens Europas intellektuella nav om inte rentav åtminstone tidvis det mest framstående och lysande av alla, där det förekom stadigvarande gäster såsom Giordano Bruno, Johannes Kepler, John Dee och Tycho Brahe, som dog vid hans hov i Prag 1601, för att inte nämna den mest legendariske ockultisten av dem alla, Rabbi Loeb. Det har länge antagits att en annan återkommen besökare var Christopher Marlowe, en av Sir Francis Walsinghams mera betydande agenter, som även arbetade för Lord Burleigh och bröderna Bacon, medan av någon anledning (så vitt jag vet) det aldrig har forskats i Prag efter några spår efter Marlowe. Som gäst vid hovet i Prag skulle han säkert ha varit just så väl insatt i böhmiska och balkanska geografiska förhållanden som poeten till "En vintersaga" visar sig vara med att i förbigående nämna sin intima kunskap om den delen av världen.

New York Times, 22 April 07, angående en undersökning av Shakespearedebatten i högskolorna:

"61% menade att ifrågasättandet av upphovsmannen var en teori utan övertygande bevis, 32% menade att den var slöseri med tid och en distraktion i klassrummen, 3% menade att den utgjorde en spännande utmaning och möjlighet manande till närmare undersökning, och endast 2% menade att den var av stor betydelse."

"De 32 procent som fann den ett slöseri med tid och en onödig distraktion utgick högst troligt från den slutsatsen att en sådan debatt aldrig kan avslutas så länge det saknas säkra bevis, varför diskussionen sannerligen vore slöseri med tid att hänskjuta till utanför klassrummen, medan de 61 procenten troligen resonerade med samma utgångspunkt. Det är förvisso en kuriös fråga för tidsslösare som har tålamod nog att vänta på det äntliga beviset någon gång, och som inte tröttnar på att envist upprätthålla argumenten mot Shaksperes författarskap att därmed pina etablissemangen med, som under århundraden eller millennier trodde att solen kretsade omkring jorden. Vetenskapen erkänner endast 100% säkerhet som säkert bevis. Även om 99% av alla professorer vore övertygade om att Shaksperes skrivit Shakespeare, så kunde de alla lika fullt ha fel."

Marlowe och Shaksperes

Jag kan inte hjälpa det, men i de dramaverk av poesi
som under sekler nu har publicerats under Shaksperes namn
så hör jag omisskännligt Marlowes mäktiga versraders språkfest och rytmik,
som om det bakom Hamlet och Othello, Julius Caesar och Macbeth
det dolde sig en Tamburlaine i underjorden,
djupt begravnen men ej bortglömd eller död
i ständigt återuppstånden oöverträffad och beständig grymhet,
Marlowes tema som ju återkommer ständigt
genom Juden, hertigen av Guise och doktor Faustus öde och den olycklige Edvard;
mördad och begravnen till de trista puritanernas triumf och skadeglädje,
ärelöst och gudlöst anonymt bortsmusslad ner i jorden

för att ersättas av Shaksperes tuktade tillrättalagda modifikationer utan kontroversiellt bagage men med en desto mera triumfartad poesi besegrande all fåfänga och död i bolmande skön verskonst i den rakaste kontinuitet från Marlowes dramer.

Det har sedermera visat sig att Marlowe var i svårigheter anklagad för ateism och homosexualitet och andra allvarliga kontroverser fräckt nog publicerade av honom själv i form av emot kyrkan och samhällets ordning riktade pamfletter samt en ateistisk föreläsning, vilket, om han inte undkom, skulle innebära avrättning direkt.

Nu framstår hans sorti igenom en iscensatt död som det mest praktfullt genomförda av den tidens dramer, en väl dold intrig i lönnedom utförd bara för att dölja väl en kontroversiell poets försvinnande, för att blott tydligen få låta honom vara och förbli vid liv och fortsätta arbeta, men, för säkerhetens skull, i skydd av annat namn. Så kommer Shakspeare in i bilden som en medlare för kontinuitetens skull av Marlowes drama, nu modifierat för att låta detta växa i en ständigt högre härlighet i mäktig vers på scen, för att som Hamlet och Othello, Julius Caesar och Macbeth ej någonsin dö bort och tystna, liksom Tamburlaine den store, störst och överlägsnast som den mest odödligt hotfulle av alla.

Från nätstriderna rapporteras, att spammandet fortsatt i oförminskat raseri, bedrivet av en envis vriden stratfordian, som till och med stratfordianer numera menar att är sinnessjuk. Under min frånvaro (genom "Idealresan") har Laila Roth bekämpat honom tappert och ihållande, men spam-attackerna har aldrig avmattats utom för att sätta i gång igen. Därmed lär åtminstone den stora internationella Shakespeare-diskussionen på nätet inte upphöra.

Ahasverus (del 68) om konsten

På tal om konstnärer, så har det inte funnits många som jag tyckte om som människor. Giotto var förstas ett rejält undantag, alla tyckte om Giotto, och även Masaccio, som jag varnade från att resa till påven, och alla de efterföljande stora italienska renässanskonstnärerna inklusive Caravaggio, men Rubens ogillade jag, ty han var den första snobben inom konsten, vilket visserligen redan Tizian försökt bli men aldrig på bekostnad av sin mänsklighet, och Rembrandt hade jag ett gränslöst tålmod med. Men sedan blir de allt färre. Watteau var ett undantag liksom den lysande Géricault, van Gogh, Lautrec och den vilde Marcus Larsson. En av de få i modernare tid som verkligen tilltalade mig var engelsmannen Joshua Reynolds, ty han försökte verkligen.

Han försökte tillgodogöra sig alla de bästa sidorna hos föregående konstnärer: Rafaels formfulländning, Michelangelos storslagenhet, Tizians och Rembrandts kolorit och glömde därvid bort endast Leonardos universalitet och ideal i gestaltningen, vilket var synd, ty Leonardo var störst av alla målare på grund av sitt djup och sin alltid serena harmoni.

Jag satt en gång för Reynolds, och jag hade betalat honom väl. Jag hade förälskat mig i hans uttrycksfullhet i koloriten, som jag långt senare påmindes om då jag hörde Brahms varma klanger, och Reynolds värme i bildskapelsen förblir oöverträffad: endast svensken Breda har åstadkommit något liknande, och Gainsborough var kall som marmor.

Men det var något som genast inte klaffade. När jag fick se de första resultaten av mitt porträtt kunde jag inte låta bli att utbrista: "Men, ursäkta mig, ni kan ju inte måla en människa."

"Vad menar ni?" frågade han genast värdigt. "Jag är min tids främsta mansporträttör."

"Har ni sett Rembrandts tiggare och gamlingar?"

"Ja, fast sådana människor har jag aldrig målat. De kan inte betala."

"Däri ligger er begränsning. Rembrandt kunde måla mig."

"Han kunde även måla galningar. Jag målar inte galningar. Var vänlig, min herre, och mottag era pengar tillbaka."

"Såja. Jag menade inte att såra er."

"Jag är inte sårad. Det är bara så att jag inte målar galningar."

"Då är er konst inte tidlös."

Han sade ingenting mer. Jag fick gå.

Och jag märkte i hans målningar ett antal år senare att jag hade haft alltför rätt: han saknade det eviga greppet, han kunde inte göra sin konst bestående: färgen sprack, bleknade eller mörknade ihjäl. Jag kände mig nästan skyldig därtill, men det var hans eget fel: han hade nekat att måla mig.

Kalender, juni 2007.

- 2 Sir Edward Elgar, Englands främsta tonsättare, fyller 150 år.
- 5 60 år sedan Marshallplanen för att återuppbygga Europa efter 2:a världskriget.
40 år sedan sexdagarskriget mellan Israel och samtliga omgivande stater började.
- 7 Dean Martin 90 år (död).
- 10 40 år sedan sexdagarskriget slutade.
- 17 Igor Stravinskij 125 år.
35 år sedan Watergateskandalen började.
25 år sedan Roberto Calvi, högsta bankdirektör för Vatikanens Banco Ambrosiano, påträffades hängd under Blackfriars Bridge i London.
- 18 Paul McCartney fyller 65 år.
- 19 Salman Rushdie fyller 60 år.
- 21 Kronprins William av England fyller 25 år.
65 år sedan Tobruk föll för Rommel, tyskarnas sista stora seger före andra världskrigets vändning.
- 22 George Vancouver 250 år.
Michael Todd, mannen bakom Todd-AO och Elizabeth Taylors man, 100 år.
20 år sedan Fred Astaire dog.
- 23 Bob Fosse 80 år.
250 år sedan engelsmännens avgörande seger över fransmännen i Indien vid Plassey under Robert Clives ledning.
- 30 Lena Horne 90 år.

Idealresan, del 2 : Makedoniska utsvävningar

Det sociala livet vidtog direkt. Tillsammans med en kollega Xenia hade Diana precis gått igenom ett prov för kvalificering av framstående lärare i engelska, som, om det godkändes, skulle göra det möjligt för dem att få bra jobb utomlands, exempelvis i Sverige, trots deras höga ålder (58-59). Enligt god bulgarisk sedvänja togs segern ut i förskott med fest och vin medan resultaten skulle dröja i fyra veckor.

Ett annat stort projekt i görningen var det kommande firandet av Dianas och Ludmilas far Naiden Chakharovs hundraårsdag i hans födelseort Traian, till vilket tillfälle en liten biografi i bokform skulle förberedas. Detta föranledde ett antal konferenser mellan systrarna och deras redaktör, vid vilka det kunde gå hur livligt till som helst.

Det gavs en underbar föreställning av Donizettis praktopera *'Don Pasquale'* i genuin 1800-talsscenografi med underfundig fantasi och en helt bedårande spansk tenor. På tisdagen skulle operan ge Verdis *'Nabucco'*, som jag aldrig sett i verkligheten, varför jag lekte med tanken att stanna över till och med tisdagen.

Den största musikupplevelsen var dock av söndagsmässan i katedralen Alexander Nevskij, där en fulltalig kör med solister sjöng fullständigt överväldigande klart och rent under hela gudstjänsten, men det mest överraskande var att även församlingen svarade i stämmor och minst tre. Det var därmed inte stor kvalitetsskillnad mellan den professionella kören och församlingssången. Hela publiken, alltså alla gudstjänstfirarna, står under hela gudstjänsten, vilket gör det lättare för dem att sjunga. När får man någonsin uppleva något sådant i protestantiska eller katolska kyrkor?

På lördagen gick vi bort oss på berget Vitosha som vanligt, som ju alltid är så mycket större än vad någon bergsbesökare orkar med. När vi för andra timmen letade oss fram till okända vägar där uppe kom jag ihåg att jag varit med om detta förut. Ej heller saknades de vanliga terrängproblemen. När en stig blev för gyttjig försökte jag hoppa över den med den påföljd att jag halkade pladask i gyttjan och blev fullkomligt lerig. Min jacka och mina byxor hade varit fullkomligt nya och rena, och i ett huj blev de hundra år gamla. Det var bedrövligt. Det var bara att överlåta sig åt den lokala tvättinrättningen, om en sådan fanns.

Det var bara inledningen till utsvävningarna. En god vän till Diana hade bjudit oss ner till sig i Leski. För att ta sig dit måste man först åka buss i tre timmar till Bansko, som låg vid foten av Bulgariens högsta berg Pirin (2915 meter) söder om Rilabergen. Bussen skulle gå någon gång mitt på dagen. Jag försäkrades om att vi skulle hinna hem igen till föreställningen av Verdis *'Nabucco'* följande kväll och följde med. När vi kom fram till busstationen visade det sig att bussen skulle avgå först efter två timmar. Vi väntade snällt de två timmarna och missade sedan nästan bussen när vi hade fått fel information om fel perrong. I panik fick vi försöka hitta den rätta och blev sista man ombord. Kanske hade det varit bättre om vi missat den.

Emellertid var vädret idealiskt, och bussresan bjöd på kanske Bulgariens mest fantastiska panorama med det snöklädda Vitosha följt av de ännu högre och mer majestätiska Rilabergen, alldeles vita som ett Himalaya i miniatyr, följt av de ännu högre och spetsigare Pirinbergen vid Bansko i bulgariska Makedonien.

Bansko var en liten idyllisk fantastiskt vackert belägen stad på 10,000 invånare och ett historiskt centrum för alla upprorsrörelser, i synnerhet mot turkarna, tills turistindustrin upptäckte den och invaderade den med 40,000 exploatörer och turister. Där hämtade oss vår värd Ivan, en utomordentligt gemytlig och sympatisk makedonsk nationalist och ett levande uppslagsverk för allt som rörde Makedonien. Naturligtvis var fortfarande huvudpersonen i denna lilla värld Alexander den store, landets ende store son men den störste av alla.

Han fraktade oss till sin hemby Leski, där han förestod ett stort hus med broder och moder och taverna och ständiga inneboende gäster. Två av dessa var gubbar från Dresden, som var ute på äventyr. Samma kväll i badet i de lokala undergörande varma källorna började planer smidas. De ville ha oss med på en avstickare till Kavalla i Grekland, precis 99 km därifrån, men Dianas syster Ludmila i Sofia hade redan skaffat oss biljetter till *'Nabucco'*. Emellertid var vår värd så översvallande gästfri, att han insisterade på att vi skulle stanna två nätter, och jag går ju tyvärr i regel att övertala. Jag hänsköt ärendet till vädret. Det visade sig att det skulle bli

ständigt sämre väder i Sofia och ständigt bättre i Grekland och Makedonien. Jag var fast.

Det förekom även en bulgar i de varma källorna som talade flytande italienska, då han länge bott i Genua. Det var ett sant nöje att för första gången få tala italienska under denna resa. Även han rekommenderade Kavallaprojektet, då det fanns ett svenskt institut där, som jag inte fick missa.

Tidigt tisdag morgon väcktes jag av Diana som krävde att jag genast måste bestämma mig, då tyskarna väntade på att få komma iväg. Jag var fortfarande ovillig att svika Ludmila, som skulle ha följt med oss på 'Nabucco', men väderfrågan avgjorde. När jag äntligen sagt ja frågade mig Diana om jag hade Euros, då tyskarna inte ville ta oss med gratis. Dessutom kom det nu fram att vår värd inte tänkte följa med oss då han hade arbete att sköta. "Hur mycket?" frågade jag Diana. Det visste hon inte. Dessutom krävde hon att jag skulle förklara saken för Ludmila i telefon. Hon skulle ändå betala operabiljetterna, och Ludmila fick ta med sig två egna vänner. När jag talade med Ludmila och bad om ursäkt och förklarade att vi fastnat i Makedonien sade hon: "Stanna där!" och bad att få tala med sin syster. Självklart var hon besviken, och jag skulle missa en unik uppsättning av 'Nabucco'...

Men vi kom iväg, men strax före Kavalla vek vi av till höger och körde vidare västerut. Då först förklarade tyskarna att deras verkliga avsikt var att fara till berget Athos och klostren där 10 mil längre bort...

Sålunda fick man inte se röken av Kavalla, men vi passerade på vägen lämningarna av Filippi, staden där Brutus och Cassius mött sitt öde i den avgörande striden mot Antonius och Octavianus, besegrats och begått självmord, vilket utgör finalen i Shakespearedramat "Julius Caesar". Filippi var utomordentligt vackert beläget och påminde något om Mykene med ett brant berg som bakgrund och en grandios utsikt över slätten. Där var en ansenlig antik amfiteater som såg hel ut och utan tvekan fortfarande var i bruk.

När vi for västerut från Kavalla körde naturligtvis tyskarna fel, vilket de märkte först när de kommit halvvägs in på den nya vägen. Vi stannade till slut och frågade efter vägen, efter att Diana föreslagit detta under en kvart, varpå tyskarna äntligen fattade att de kört fel. Vi kom fram till havet först efter middag, varvid vi äntligen tog vår första paus vid ett ställe som hette Asprolasto, som var en typisk turisthåla som var helt död utanför säsongen. Till nöds hittade vi till slut ett ställe där vi kunde få en kopp kaffe, men då skulle tyskarna också börja dricka öl, vilket de aldrig blev färdiga med. Sålunda kom vi aldrig längre än till Asprolasto strax efter Amfipolis, det hade blivit för sent, och det var fortfarande 10 mil kvar till Athos. Vi hade 17 mil tillbaka, och klockan var redan tre. Det var bara att köra hem direkt.

Sålunda torkade den heroiska Athosexpeditionen in till att bara sitta i bilen hela dagen, köra fel, sitta på en ödslig bar och se två tjocka tyskar förslösa tiden med att dricka öl, promenera en stund på stranden och genom det öde samhället och sitta tre timmar i bil tillbaka igen, medan jag missade 'Nabucco'. Och vädret höll sitt löfte: det skulle bli sämre.

(I nästa nummer: *Bulgarisk avslutning.*)

Succéesan, del 11 : Monza

Resans nästa överraskning väntade i Monza. Jag hade där stämt möte med min första pianoelev, som jag åtagit mig för 33 år sedan och haft i tre år. Hon var halvitalienska med halvgrekisk fader och hade så fort hon avslutat gymnasiet i Sverige flyttat till Italien. Av en händelse hade jag sett hennes 40-årsdagsannons i Göteborgs-Posten, erinrat mig henne, sett om hon hade en e-postadress tillgänglig genom *google*, hittat en sådan och skickat henne mina gratulationer. Hon hade svarat

och bett mig söka upp henne när jag kom till Italien, vilket jag pliktskyldigast hade gjort. Hon bodde i Monza strax norr om Milano, och vi hade kommit överens om att mötas på tågstationen. När jag steg av tåget var hon där men inte ensam. Med sig hade hon inte bara sina två söner men även sina föräldrar.

Hennes far var nu 64 år och hade ett år kvar till pensionen. Han var helt gråhårig men hur frisk och sund som helst. Det var han som gjort min andra Italienresa möjlig 1973, som var min första resa till Italien på egen hand. Vi hade alltid varit goda vänner, vi hade haft glada dagar i Torino, och han var helt oförändrad. Det var ett synnerligen hjärtligt återseende efter 30 år.

Hans svenska fru var lika älskvärd fortfarande som hon varit då. Vi gick alla tillsammans till ett café där pojkarna fick glass och vi drack kaffe. Där satt vi sedan och pratade svenska i två timmar. Vi hade trettio år att ta igen.

Nata hade en egen firma som hon skötte väl från hemmet och som handlade om att ta hand om invandrare och gäster främst från Skandinavien och att underlätta för skandinaviska firmor att klara sig i Italien. Hon hade börjat på Ikea men småningom startat eget. Hennes oöverskådliga fördel var att hon behärskade både svenska och italienska perfekt och även kunde översätta till och från båda språken. Hon var vaken och alert, kvicktänkt och praktisk och samtidigt en mycket god moder. Hon hade aldrig blivit en pianist men klarat sig bra ändå. Tyvärr fick jag inte träffa hennes man denna gång, men pånyttfödelsen av denna kontakt manade till efterföljd. En gammal tradition hade återuppväckts till liv.

Fadern Spiro hade flugit från Göteborg till Bergamo för bara 700 kronor. Detta ställde hela Inter Rail-systemet i skuggan och innebar nya lovande möjligheter för bättre resor i Europa. I stället för att vara beroende av en dyr biljetts begränsningar till en månad och vissa länder kunde man flyga snabbare och billigare utan tidsbegränsningar. Detta kunde möjliggöra tätare besök i Italien i framtiden.

I detta praktfulla påskväder satt vi och njöt för fulla muggar tills familjen måste gå för att påskhandla. Vårt sammanträffande efter 30 år hade dock varit ännu en av resans många slående lyckträffar och dess gladaste överraskning. Det var dags för mig att skiljas från resans sista rendez-vous före återfärden till Verona.

När jag satt på tåget mot Verona och försökte samla de sista dagarnas överväldigande intryck, där jag nästan hade drunknat i de dynamiska relationernas känslösvall, var det dock inte den praktiska, kloka och jordnära Nata som låg kvar i mitt innersta utan den högt emotionella, innerliga, intensiva och lidande Lorella. Djupast intryck på mig hade kanske hennes insikter i hälsans mysterium haft. Hon hade upptäckt, att den mänskliga kroppen har den egenskapen, att den bara använder det till godo som den behöver. Allt överskott blir i stället skadligt och bryter ner i stället för att bygga upp. Sålunda uppkommer sjukdomar som cancer och andra välfärdssjukdomar som gikt, podager, bölder och svulster och annat sådant. Hon menade alltså att allt vad vi konsumerar i form av födoämnen bara upptas av kroppen i den mån den behöver det medan allt vad den inte behöver och som ändå stoppas upp i den blir till gifter, toxiner, parasiter och direkt skadligt för fysiken. Fetma är det tydligaste symptomet. Man kan också summera hennes teori som så, att alla sjukdomar är onaturliga välfärdssjukdomar. Det ligger något i det, när man betänker, att svenskarna rent statistiskt aldrig har varit friskare än under det andra världskrigets nödår.

Det hade varit många upplevelser under vägen som gett anledning till mycket eftertanke om smått och gott. Francesco i Bari hade haft den intressanta egenheten att det roade honom att ställa horoskop gratis för fullkomligt okända personer, bara för fenomenets skull att varje gång kunna konstatera att allting stämde. Det är detta som har förbryllat astrologer i alla tider och som gjort dem till astrologer. Paolo och Valentina i Lucca var nästan helt självförsörjande med sin enorma trädgård där allting odlades från potatis till bananer. Det låg i familjen, och Paolo, som civilt

arbetade med invandrare, främst rumäner, hade fått sin främsta utbildning som jordbrukare från sina föräldrars föräldrar, som fortfarande som 80-åringar var helt självförsörjande som naturodlare.

Och Nata i Monza hade sin egen firma "*Relocation Services*" för utlänningar och utländska firmor i Italien som hon beredde plats och livsrum för genom kontakter och sina dubbla språkkunskaper, medan hennes föräldrar lätt kunde komma och hälsa på henne från Sverige genom lågprisflyget från Göteborg till Bergamo. Spiro och jag talade mycket om att tillbringa pensioneringen i Italien, som var ett drägligare land för ålderspensionärer än Sverige ehuru dock lika dyrt. Spiro ville absolut flytta hem till Italien som gammal, och även för mig såg detta ut som ett bättre alternativ än att vissna och gå under i de dimmiga länderna norr om Alperna med deras ensidigt andefattiga deprimerande vintrars omänskliga mörker och kyla.

(I nästa nummer: *Påskan*)

Rehabiliteringsresan, del 6 Almora.

Vädret blev tyvärr inte bättre. Jag gick upp i gryningen och fotograferade Trisul från kulltoppen öster om Gwaldam, men det fantastiska Trisul höljde sig i molnslöjor. Det var ingenting att göra, bara att gå ner igen.

Bussen skulle komma klockan 10. En jeepchaufför erbjöd sig att ta mig till Almora för 100 rupier, ett skäligt pris, och jag fick ångra att jag inte antog det. Bussen kostade 74 men var ohyggligt långsam. Färden ner till Garur (1 mil) tog en timme, och där blev det en halvtimmes paus. Sedan blev vägarna bättre, och Almora nåddes efter 2, men bussen satte av mig nedanför staden, så att jag fick marschera upp de sista tre kilometrarna.

Två gentlemän tilltalade mig, och jag uttryckte min harm. De fixade genast saken och satte mig baktill på en scooter som skulle upp till staden. Den unge föraren satte av mig precis vid det gamla anrika *Kailash Hotel*, där Mr Shah (88 år) tog emot som vanligt. Jag var dödshungrig och drog genast åstad för en efterlängtd lunch på Pugmark.

Men Pugmark var stängt. Jag fick nöja mig med en omelett och curd på Kesar Devi-åsens äldsta matställe, och det var inte fy skam. Men vädret blev inte bättre – moln och ständigt mindre solsken och värme. När jag vandrade tillbaka till staden var himlen milt sagt dramatisk med mullrande åskor i fjärran och himlen dominerad av blytung moln under vilka solen krampaktigt spred glödande strålar som fick hela landskapet att bada i en otrolig färgsättning av brandgult, rostbrunt och glödande rött. Litet regn syntes i fjärran, och senare kom även regnet till staden. Mot norr var allting svart.

Men den största besvikelsen var att Mohandas Kandpal var borta. Hans affär hade övertagits av andra som gjort den oigenkännlig. En gammal vän var spårlöst borta. I tio år hade han utgjort ett ankare i Almora, alltid hjälpsam och hjärtlig, och tomrummet efter honom var märkbart.

Den goda nyheten var att Internet fungerade bra i Almora. Jag fick kontakt med Göteborg, och just medan jag höll på och mailade till dottern till patienten kom det ett mail från patienten på sjukhuset. Hon verkade vid gott mod och vid full kontroll, och att hon över huvud taget hörde av sig var den bästa nyhet hemifrån jag kunnat få.

På morgonen hade min huvudvärk kommit tillbaka för första gången på hela resan. I Göteborg hade jag lidit av ständig huvudvärk varje morgon, första veckan i Indien hade den gått bort fullkomligt, men nu i Almora kom den tillbaka. Var det stressen och avgaserna i denna hektiska men trivsamma stad?

Det var däremot varmt för säsongen. Endast i Manali hade vi frusit (17 grader på rummet), i Gwaldam hade det gått ner till under 15, men här i Almora var det strax över 15 tidigt på morgonen, vilket är mycket. Man hade alltså inte behövt frysa. Jämför det med 11 grader på rummet i Joshimath i fjol. Det skulle bli intressant att se hur det skulle vara i Naini Tal.

Resan dit blev en betänklig jeepfärd. Det gick ingen buss från stadens centrala busshållplats förrän halv ett, men jag rekommenderades att pröva den andra busstationen. På vägen dit blev jag naturligtvis haffad av en jeepförare, som ville föra mig till Bowali (15 km från Naini Tal) för 50 rupier, vilket var rimligt. Som vanligt fick man vänta en evighet innan jeepen fylldes, men efter en halvtimme fylldes den ordentligt av 16 personer, av vilka 7 tillhörde en familj i tre generationer. En av de övriga passagerarna var ett fyllo som var helt redlost. Han fick sitta med oss där bak, där vi trängdes fem personer, medan han ideligen somnade och ramlade över oss precis hur som helst. Han placerades mellan två av oss så att han inte skulle besvära damerna framför (i baksätet) tillhörande familjen, av vilka en hela tiden hängde ut genom fönstret och kräktes, medan vår käre jeepförare körde som besatt och tutade oavbrutet hela vägen. Vi kom fram till Bowali levande, men en av oss, den yngsta, hade kanske fått sin näsa knäckt när fyllot ramlat bakåt och skullat honom. Pojken hade velat stöta en kniv i fyllots vekaste liv. Kort sagt, roligare kan man knappast ha på Himalayas smalaste klippvägar.

Men ännu roligare blev det. Vid ett tillfälle stannade jeepen och plockade upp en extra dam på vägen. Det fanns ingen annanstans för henne att sitta än med oss fem med fyllot längst bak. Till saken hör att hon var storväxt och fyllig, en bastant indisk kvinna i sari. Hon stod på sig, klämde sig in och for med oss med det ostyriga fyllot hela tiden dråsamde över sig som över alla oss andra.

Bussen upp till Naini Tal från Bowali (15 km) blev fullproppad och kostade åtta rupier (skr 1:25). Äntligen satt man i en buss igen, vilket definitivt är det säkraste och trevligaste sättet att färdas i Himalaya. Jeepar bör man bara anlita i absolut nödfall i total brist på alternativ.

I Naini Tal återuppsökte jag mitt gamla hotell Spökhus, det anrika "*Alps*", som aldrig underhållits nämnvärt sedan britterna lämnade Indien, där jag trivdes förträffligt och fick 25% rabatt i egenskap av gammal stamgäst och singel. Madame kände igen mig och tog hjärtligt emot mig, vi grälade en god stund om priset, hon klagade på de ökade kostnaderna och jag på att hon höjde priset med 100 rupier varje år, men vi kom överens som vanligt.

Jag kastade mig sedan över en ordentlig lyxlunch på mitt gamla stamlunchställe "*Machan*", som verkar omåttligt populärt i Naini Tal – alla var där, och även ett trevligt australiensiskt äldre par, Malcolm och Dorothy, som skulle både till Darjeeling (med flyg) och Dharamsala, så de skulle säkert bli återkommande inslag i denna sannsaga.

Men dagens bästa nyhet var att jag i Almora på morgonen lyckades fixa hela min tågresan från Kathgodam nedanför Naini Tal till New Jaipalguri vid Darjeeling inklusive bytet i Barauni. Det hade jag aldrig lyckats med tidigare. För första gången hade jag reda biljetter från början för denna halsbrytande tågresan och betalda. Därigenom kunde jag slappna av fullkomligt i mitt älskade Naini Tal, mitt tredje favoritställe i Indien efter Darjeeling och Dharamsala.

(I nästa nummer : *Vila i Naini Tal.*)

Naturligtvis strålade Darjeeling av värme och solsken när jag lämnade det. Det är ju alltid så. Man drabbas av oväder och tvekar om man skall vänta ut det eller undfly det, man väntar tålmodigt några dagar, vädret blir bara sämre, och så tröttnar man och lämnar, och genast blir vädret bättre. Det är nästan som en naturlag.

Jag hamnade på ett tåg som inte var av denna värld, "*Rajdhaniexpressen*" med enbart vagnar i första klass och luftkonditionering med en otrolig service ombord: alla måltider var inkluderade i priset, lunch, middag, förfriskningar, te och frukost. Före middagen serverades dessutom soppa, och man fick glass till efterrätt. Jag hade placerats tillsammans med två unga yachtbyggare från Nya Zeeland och en australiensare som spelade gitarr. De var mycket trevliga, och australiensaren blev liv och lågor när han hörde att jag skulle till Dharamsala. Han hade varit där den 10 oktober när den första snön föll och framhöll ändå alla ställets fördelar. Jag kunde bespara honom besväret att omvända mig, jag var redan frälst om jag dock redan varit där endast 13 gånger, han fick så han teg, men vi hade trevligt tillsammans, och han var inte alls oäven på sin medhavda gitarr.

Alla de hemska frusna dåliga nätterna i Darjeeling kompenseras av denna sagolika natt på tåget efter god mat och med dubbla filter. Klockan 10 var vi framme i Delhi – efter bara 22 1/2 timmar! Jag rekommenderades att ta tunnelbanan till busstationen, den kostade bara 7 rupier, och det var tre hållplatser dit. Så utsattes man även för den sensationen att få åka i Delhis splittrarna tunnelbana. Naturligtvis var säkerhetskontrollen omfattande, och mitt bagage genomsöktes noga av rutinerade vakter. Tyvärr hade jag varken bomber eller granater att erbjuda utan bara böcker, kläder, en necessär och en flaska.

Bussresan upp till Manali slog alla köldrekord. Några kuriösa episoder: vid en trafikstockning lyckades vår buss krångla sig förbi en skrymmande överbelastad truck, som stod i vägen, med att köra om den på insidan. Det var en vansklig operation och en fråga om millimetrar, men precis när vi segade oss förbi och allt utom snuddade vid den hördes en explosion. Det var truckens bakdäck som smällt utan att vi rört vid den. Var det vårt fel? Inte alls. Dock hade truckens bakdäck smält av precis i det mest spännande ögonblicket av vår passering.

En vida obehagligare episod härrörde från det vanliga problemet bussjuka damer. En ung mor med två barn, en son och en dotter mellan 10-13 år, satt framför oss, och flickan blev bussjuk och spydde på golvet. För sent placerade modern henne vid fönstret och öppnade detta, så att all kall luft blåste på oss som satt bakom. För att åtgärda spyorna på golvet tog modern tidningspapper och torkade upp det värsta med fötterna. Sedan slängde hon ut tidningspappret. Emellertid blåste det ju, med den påföljd, att allt vått från pappret blåste i ansiktet på den stackars gubbe som satt bredvid mig, en hygglig ordentlig man i ylletroja och fina byxor. Han fick sedan ett bestyr med att torka upp från sitt ansikte och sina kläder vad som kunde torkas upp, men lukten satt kvar. Han var helt oskyldig och modern också.

Bussresan skulle ha tagit 14 timmar, men chauffören behagade stanna vid vartenda samhälle på vägen för att stärka sig med något varmt. Uppehållen blev därför långa och efter Mandi ständigt allt flera. Vi kom fram till Manali först efter 15 timmars resa genom resans hittills kallaste natt, men belöningen väntade vid målet. Vädret var kristallklart, varenda stjärna syntes före gryningen, och Manali var tämligen turistfritt.

När jag uppsökte mitt gamla hotell Grönland var bara värden hemma. Han brukade stänga för säsongen den 1 november men hade för säkerhets skull dröjt kvar för att eventuella gamla gäster ej skulle känna sig bortkörda. En annan bodde på Grönland utom jag, som bott här i fyra nätter och frusit värre för varje natt. Han skulle nu bege sig vidare, så jag skulle bli ensam på hotellet. Köket var stängt, det

fanns inget varmvatten, men värden kunde koka te eller kaffe. Paul, den andra gästen, en cyklist, hade för kylans skull gått och lagt sig redan klockan 8 på kvällen.

Men bergen strålade i skönhet, någon snö prydde de högstas toppar, Manali och hela Kulludalen hade aldrig varit vackrare, och det var trots allt vad jag hade kommit hit för.

Det var alltså en sträcka på 200 mil jag hade klarat av från Darjeeling på två dagar och två nätter i jeep, tåg och nattbuss. Naturligtvis behövde man tvätta av sig efter någonting sådant. I mitt hotell var varmvattnet avstängt, och det kalla vatten som fanns var närmare nollgradigt. Så jag begav mig upp till de varma källorna i Vashisht.

Det kostar ingenting att duscha, tvätta sig och bada i dess ånggheta heliga varma källor vid ett tempel, men man måste ta av sig skorna och ge en rupie i symbolisk offergåva. Vad jag inte visste var att man även måste ha badbyxor. Det komplicerade saken.

Att bada naken bland idel hinduer med blygdbyxor på vore ungefär samma potentiella risktagande som när Passepartout i Jules Vernes "Jorden runt på 80 dagar" klampade in i ett hindutempel i Bombay med skorna på. Han fick fan för det, avslets skorna med våld, blev av med dem för gott och åtalad för förargelseväckande beteende. Skulle något liknande drabba mig? Lyckligtvis fanns där en annan svensk från Borås som var i samma situation. Han tog risken att bada naken och kom undan med livet. En vakt sade mycket höviskt, att det visserligen var förbjudet att bada naken, men att de i detta fall gjorde ett undantag, då vi ej känt till bestämmelserna och ej tagit med oss badbyxor. I Sverige är man ju inte precis van vid obligatorisk klädsel vid offentliga badinrättningar.

Badet var hett med snudd vid skållhett men desto mera välgörande, i synnerhet som detta var min tredje tvagning i varmt vatten sedan jag kommit till Indien för 30 dagar sedan.

(I nästa nummer: *Tibetfrågan*)

Lycklig resa med komplikationer, del 17 : Inför slutet.

I Leh vidtog den vanliga cirkusen. Man fann gamla vänner överallt. Det gällde nu att ordna utflykten till Nubra, vilket beredde de vanliga komplikationerna. Bussen på lördag var slutsåld, och på söndag och måndag gick inga bussar. Alltså fick jag se mig om efter en jeep och folk att dela den med. Några intressanta notiser fanns uppsatta av intressenter som ville till Nubra och Pangong Tso på en fem dagars utflykt. Det var oerhört frestande, men tyvärr var fem dagar för lång tid för mig då jag även måste börja tänka på returrenan.

Till slut blev jag inropad från gatan till ett enkelt resekontor. Det visade sig vara min gode vän från förra året som tagit mig och mina sex italienare till Nubra då. Jag anmälde mitt intresse, och därmed var mitt intresse anmält hos tre reseagenturer och tre krokar ute. Chanserna var goda just emedan det inte skulle gå någon buss på söndag.

När jag passerade förbi på eftermiddagen var allt klart: han hade fått två engelsmän och två italienare. Fem var tillräckligt. Det hade inte kunnat vara bättre.

Två av mina otroliga italienare från Tar dök upp på gatan. De hade tagit bussen tillbaka till Leh redan igår och skulle nu återvända till Manali för att njuta av Parvatidalen, som för mig var okänt område.

En fransk familj på mitt lokus hade traskat genom hela Zanskar från Kargil till Padum och till Lamayuru och inte sett ett enda kloster på vägen. De hade bara sett berg, berg och åter berg. Ändå måste de ha passerat några av de mest spektakulära

klostren på vägen som Rangdum och Limshot, Savu, Karsha och Thonde. Hur hade de kunnat missa dem alla?

På kvällen ramlade jag rakt in i en fest. Det visade sig att en av fransyskorna på mitt lokus, den trevligaste, fyllde år samtidigt som hon skulle avresa. Detta hade mitt värdfolk beslutat fira ordentligt med presenter och kata-sjalar i överflöd utom mat och läckerheter. Vi var 18 personer, fransyskan Cathérines två väninnor firades också med presenter, så det var även 14 lokala deltagare. Festen höll på till efter elva. Jag hade gått upp till festlokalen bara för att utbe mig om någon filt till natten...

På morgonen var de alltjämt kvar, fortfarande i den fullaste feststämning med de gladaste skratt fastän det fanns skäl att misstänka att de missat flyget. Så illa var det inte. Flyget var bara försenat, och de kom slutligen iväg, extra förstärkta med nya dubbla kata-sjalar och avskedsprenter.

Jag vandrade åstad till min gode vän vid slutet av dalen, som väntade några gäster. Han bjöd på kaffe, min första kaffetår i Ladakh i år, som verkade som rena rusgiftsexplosionen. Det var svårt att komma ner på jorden igen.

Utanför sitt hus hade han byggt en liten stupa till minnet av sin far. Jag mindes hans far mycket väl. Mitt andra år i Ladakh hade han varit närvarande som 83-åring när min kamrat bjudit mig på lunch vid ett av mina besök. Han hade byggt stupan just där hans far tyckt om att sitta och inmundiga sitt te med utsikt över dalen. Nu lekte där några barn, barnen till några av hans anställda, och det var minsann frestande att gå upp dit till stupan till barnen, sätta sig där, njuta av utsikten och helst ha en god kopp te i handen att förgylla njutningen med.

I Leh träffade jag ungraren som i Kaza haft ambitionen att vandra från Spiti till Leh via Tso Moriri. Han hade gett upp efter 260 kilometer till följd av utslitna fötter. Han gick mycket försiktigt i Leh som om alla benen i hans kropp hade förskjutits eller hotade gå ur led. Han hade bara förlorat 10 kg på kuppen, och 260 kilometers vandring i så vild och höglänt terräng är inte att förakta.

Nubraexpeditionen höll på att stranda. Jag såg inte min ledare på hela dagen, och först på kvällen blev han tillgänglig och meddelade då att det engelska paret hoppat av. Det italienska paret kvarstod, och dessutom följde fyra italienare med i en annan jeep. Det skulle alltså bli exakt samma konstellation som förra året: jag ensam med sex italienare. Denna gång visste jag dock ingenting om dem i förväg.

En annan kris var att mitt whiskyförråd definitivt sinade. En halvlitersflaska hade räckt i tre veckor men inte längre, och det gällde att kvickt finna en ersättningsmedicin. Något systembolag fanns inte i Leh, så jag frågade min vän i slutet av dalen till råds. Han berättade att det fanns en diskret liten affär i en skräpig gränd med dåligt sortiment. Det stämde precis. Där fanns ingenting men dock *Kashmir Rum*, vilket räddade mig. Det var bättre än både whisky och *Old Monk*, så jag hoppades därmed resten av min resa skulle vara räddad.

Enligt planerna skulle jag vara tillbaka från Nubra tisdag den 23-e, lämna Leh den 25-e, nå Manali den 26-e och Dharamsala den 28-e för att nå Delhi den 1 september och där invänta mitt nattflyg 04.30 med anslutning till Köpenhamn från Moskva efter 12 timmars väntan i Moskva. Jag hoppades innerligt på ändringar i tidtabellen.

(I nästa nummer: *Kontroversiell Nubraexpedition*)

Konferensresan, del 8 : Sammanbrott i Temisgam

Det begav sig inte bättre, än att min första underbara middag i Temisgam, som jag fått beställa själv, den bästa på hela resan hittills, spydde jag upp efter tre timmar i tre kraftiga omgångar och paroxysmer – jag vände bokstavligen ut och in på mig själv, helt ofrivilligt, och kramperna var fruktansvärt plågsamma. Där rök den finaste middagen i Ladakh ner i dasset. Det var rena naturkatastrofen. Man kan sedan i det oändliga diskutera vad detta kan ha berott på.

Överansträngning? Den oerhörda nervspänningen inför världskonferensen, som jag inte för mitt liv velat missa? Min förtvivlan inför det oupphörliga regnandet och lågtrycket, som alltid påverkat mig negativt? Maratonökenvandringen i hopplöst regn utan mat och i förtvivlad kamp mot forsarna utan broar? Troligen allt detta och lite till.

Den fatala konsekvensen var att jag blev helt utslagen och inte orkade med någonting. Inte en enda armhävning kunde jag prestera. Jag måste ha rasat 10% av min vikt på en gång. Det enda att göra var att vila.

Dock lyckades jag med några missioner under dagen. Två gånger hade jag misslyckats med att fotografera ett alldeles särskilt dramatiskt parti av Indus tre kilometer öster om Nurla. Första gången hade filmen tagit slut, andra gången hade den hakat upp sig och jag hade förlorat 16 ovärderliga bilder (bland annat fyra jakar vid Bong Bong La), men nu lyckades jag äntligen (vågar jag hoppas), ehuru 18-kilometersvandringen ner och upp mellan Temisgam, Nurla och Indus nästan sprängde mina sista krafter. På eftermiddagen (efter en timmes vila efter lunchen, en enkel risotto som jag fick behålla,) besökte jag mina vänner i Tea, mitt Leh-värdfolks släktingar, som hjärtligt tog emot mig. Dock orkade jag inte stanna där länge, hela utflykten tog bara 150 minuter i anspråk, varefter jag måste gå till sängs och vila hemma igen. Jag var helt kraftlös, orkade ingenting och ville bara ligga.

Jag hade mig veterligen aldrig kräcks i Indien förut. De oerhörda paroxysmerna, varvid muskler ansträngdes som aldrig annars togs i bruk, föranledde en sådan fruktansvärd muskelsmärta efteråt i högra magtrakten att det nästan var outhärdligt. Jag hade aldrig varit med om maken, och jag hade inget val: denna kris måste föranleda en extra dags vila och uppehåll i Temisgam.

Som kontrast är det kanske här på sin plats att äntligen infoga mitt brev till mina vänner i konferensen. Det skrevs naturligtvis på engelska, men här är en översättning.

”Likir, 4.8.2006, poeten Shelleys och Raoul Wallenbergs födelsedag.

Kära vänner,

När jag kom till Leh just i tid till konferensen hade jag ingen aning om den. Det var Ella Saltmarshe som informerade mig om den när vi hade frukost tillsammans i Lung Snon, den Gröna Dalens gästhus, Dolma Tserings ställe, en timme innan konferensen startade. Då jag hade väldigt mycket att göra under min första dag i Leh och Ladakh kunde jag inte närvara vid föredragen så mycket som jag ville, men jag tror att jag lyckades få ihop en ganska bra summering av det hela redan efter den första dagen, vilken ni kan läsa på min blogg.”

(Här skrev jag min summering av konferensens första dag, som publicerades i 'Fritänkaren' nr 153 i januari detta år i del 4 av 'Konferensresan', artikelns sista stycke.)

”Så man kan kalla konferensen en gräsrotskonferens, med framstående gräsrotspionjärer från hela världen som deltagare i diskussioner om hur man kan rädda världen.

Liksom jag själv var Ella bara en gäst och observatör, men jag tror att hennes syn på saken kanske borde ha skänkts mera uppmärksamhet än vad som var fallet, då hennes forskningsområde är det största miljöproblemet av alla: växthuseffekten.

Jag är själv enbart en kulturarbetare, i hela mitt liv har jag aldrig arbetat med jordbruk, så jag är helt en outsider i den Gröna Revolutionen, vilket kanske är varför jag kan förstå och sympatisera med den så innerligt. Vad som än sades under konferensens tre dagar hade jag inga invändningar, medan jag i stället imponerades av hur alla dessa människor från hela världen, med var och en sina egna speciella insikter och erfarenheter av hur viktigt gräsrotsarbetet är, hade samlats tillsammans för att utbyta kunskap och erfarenhet av hur man bör gå till väga med mänsklighetens största problem.

Som jag sade i det lilla seminarium som jag inbjöds att delta i, så är jag mest engagerad i problematiken kring kulturens degenerering och vulgarisering, närmare bestämt hjärntvättskulturens (genom främst TV och andra massmedia) skadliga effekter på den verkliga kulturen, vilken är så viktig för mänskligheten, alltså (för min egen del) traditionell och klassisk litteratur och musik, särskilt inom musiken i kontrast mot rockkulturens accentuering av droger, högtalarskval och –manipulation med 'hard metal'-slagverksdominans, samt tonal musik i kontrast mot atonal musik, som inte längre är musik. Parallella företeelser är sex och våld som dominerande element inom filmen, medan unga människor aldrig får tillfälle att se Charlie Chaplin, Vittorio de Sica, de brittiska Gainsboroughfilmerna från 40-talet, Fred Astaire & Ginger Rodgers och andra klassiker i svartvitt. Även modern litteratur inom dramatiken (som Beckett), romanen (som "Ulysses") och poesin (som Ezra Pound) som inte ens är begriplig finner jag helt meningslös i kontrast mot klassiker som Dickens, Dostojevskij, Victor Hugo, Ibsen, H.C.Andersen och de stora realisterna, för att nämna några exempel. Kort sagt, inom kulturen finns det väldigt mycket gammal kunskap och färdighet som begravts levande av 1900-talets teknokrati men som förtjänar att få återuppstå.

Något liknande detta skulle ha varit mitt argument som bidrag till denna viktiga gräsrotskonferens, som förhoppningsvis kommer att leda till kanske en kedjereaktion av uppföljare i framtiden."

(I nästa nummer: *En kall dusch i Lamayuru.*)

Göteborg 13 maj 2007.

www.fritenkaren.se